

ონლაინ-სესხები – დადებითი და უარყოფითი მხარეები

დავით ბიძინაშვილი,

გორის სახელმწიფო სასწავლო
უნივერსიტეტის პროფესორი, ეკონომიკის
დოქტორი

DAVIT BIDZINASHVILI,

Professor of Gori Teaching University

ONLINE LOANS – ADVANTAGES AND DISADVANTAGES

Abstract

Georgian consumers have been enjoying for several years online loans. No wonder, online loan is quick and easy. He fingertips whenever you need and helps you when you do not fit most, but many people wonder how reliable this or that company. Users interested in, how can you possibly believe the borrower, which is so easily and quickly, almost without any money issue?

Loan-online users issuing organizations, basically, are the people who are in urgent need of money and are forced to take out a one-sided terms of debt, which at the moment it is of vital importance.

Online Credit scale organizations in the country due to the poor economic conditions, low levels of user awareness of these companies and the aggressive marketing campaign.

Online Credit organizations will further increase the country's social situation, leading to the bankruptcy of individual families and personal tragedies. Onlainsakredito organizations unjustified in its economic sense, 1000% interest rate with a product may not be any positive effect on the economy, on the contrary, if you are a beginner or a similar loan products, the entrepreneur will benefit from the bankruptcy of a chance to grow. Such instances abound in our reality.

Keywords: Online-loans, Overdue loans, Microfinance institutions, Inflation, Pawn service, GEL functions, The annual effective interest rate, Debt, Credit history, Lien, Bankruptcy.

შესავალი: ქართველი მომხმარებელი უკვე რამდენიმე წელია, რაც სარგებლობს ონლაინ სესხებით. არც არის გასაკვირი, ონლაინ სეს-

ანოტაცია

საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დღევანდელ ეტაპზე ქვეყნის წინაშე მდგომი ამოცანებიდან უმწვავესია ადგილობრივი მოსახლეობისთვის საკრედიტო რესურსებზე ხელმისაწვდომობა და კრედიტით სარგებლობის პროცენტი. მოცემულ პრობლემაზე მრავალი საინტერესო შრომაა გამოქვეყნებული ქართველი ეკონომისტ-მკვლევართა მიერ. მიუხედავად ამისა, აღნიშნული პრობლემის მრავალმხრივობის, სირთულისა და დროში მისი მდგომარეობის მუდმივი ცვალებადობიდან გამომდინარე, მასთან დაკავშირებული საკითხების მეცნიერული კვლევა კვლავაც აქტუალურია და ასე იქნება მომავალშიც. წინამდებარე სტატიაში ძირითადად განხილულია ონლაინ-სესხები, მისი დადებითი და უარყოფითი მხარეები, გაცემული ონლაინ-სესხების მოცულობა, მათი ზრდისა და შემცირების მიზეზები და შედეგები, ვადაგადაცილებული სესხების ზრდის ტემპები და მათი გამომწვევი მიზეზები, მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების მიერ სესხებზე დაწესებული უკიდურესად კაბალური პირობები, ეროვნული ვალუტის კურსის დამცავი ღონისძიებები და ა.შ.

საკვანძო სიტყვები: ონლაინ-სესხები, ვადაგადაცილებული სესხები, მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები, ინფლაცია, სალომბარდო მოსახურება, ლარის ფუნქციები, წლიური ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი, ვალი, საკრედიტო ისტორია, ვადალა, გაკოტრება.

ხის აღება სწრაფი და მარტივია. ის ხელთაა ყოველთვის, როდესაც გჭირდება და გეხმარება მაშინ, როდესაც ყველაზე მეტად გიჭირს, თუმცა ბევრ ადამიანს უჩნდება კითხვა, რამდენად სანდოა ესა თუ ის კომპანია. მომხმარებელი ინტერესდება, რამდენად შეიძლება ენდო მსესხებელს, რომელიც ასე მარტივად და სწრაფად, თითქმის ყოველგვარი დაბრკოლების გარეშე გასცემს თანხას?

მცირე თანხის გაცემის პრაქტიკა უკვე დიდი ხანია არსებობს. თავდაპირველად მსგავსი ბიზნესი სესხების გაცემას სალომბარდო მომსახურებით, ნებისმიერი ლიკვიდური საგნის უზრუნველყოფით (იუველირული ნაწარმი, ავტომობილი და სხვა) ითვალისწინებდა.

საქართველოში ფიზიკური პირებზე მცირე სესხების გაცემა 90-იანი წლების დასაწყისში, პირველი ლომბარდების გამოჩენისთანავე გახდა აქტუალური, რომლებიც უფრო აქტიურად 90-იანი წლების მეორე ნახევრიდან ამუშავდნენ.

რაც შეეხება სესხების გაცემის თანამედროვე პროცესს: ის ბევრად უფრო გამარტივებულია — თანხის მიღება ყოველგვარი უზრუნველყოფის გარეშე, მხოლოდ ხელშეკრულების საფუძველზე ხდება, ხოლო ფული პირდაპირ აპლიკანტის საბანკო ანგარიშზე ირიცხება.

მსჯელობა: ონლაინ სესხებს აქვს როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი მხარეები. მიკროკრედიტების უპირატესობად შეიძლება შემდეგი ფაქტორები ჩაითვალოს:

- ა) დროის მინიმალური დანახარჯი სესხის მისაღებად;
  - ბ) პროცედურის სიმარტივე და ხელმისაწვდომობა.
- მიკრო კრედიტის მთავარი ფუნქცია მომხმარებლის ფინანსური მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებაა.

სესხის განაცხადის განხილვისა და თანხის გაცემის პროცესს, როგორც წესი, 30 წუთზე მეტი დრო არ სჭირდება, რამაც მსგავსი სერვისი პოპულარული და მოთხოვნადი გახდა როგორც საქართველოში, ისე მთელ მსოფლიოში.

კონკურენტული გარემო, რაც თავისთავად სერვისის სრულყოფასა და გაუმჯობესებას გულისხმობს, მომხმარებელს თავიდან არიდებს რუტინულ საბანკო პროცედურებსა და ფარულ გადასახადებს.

პირველი, რაც ონლაინ-სესხების გამცემი ორგანიზაციების შესახებ მომხმარებელმა უნდა იცოდეს ისაა, რომ მსგავსი ძვირადღი-

რებული კრედიტები საქართველოში არ არსებობს. ამის ნათლად წარმოსაჩენად ჩვენ რამდენიმე საკრედიტო ორგანიზაციის სესხების წლიური ეფექტური საპროცენტო განაკვეთები გამოვთვალეთ ეროვნული ბანკის სესხის ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის კალკულატორით, რომლის თანახმადაც, მიღებულმა შედეგმა მოლოდინს გადააჭარბა. ონლაინ სესხების სრული უძრაველობის წლიური ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი 500-დან 1 000%-მდეა, რაც ქართული საკრედიტო ბაზრისთვისაც არნახულად ძვირი საკრედიტო რესურსია.

განვიხილოთ კონკრეტული მაგალითები, ყველასათვის კარგად ცნობილ ონლაინ საკრედიტო ორგანიზაცია ვივუს.გე-ზე, მართალია პირველი სესხის აღება უპროცენტოა და ამაზე აქცენტსაც ხშირად აკეთებენ კომპანიის წარმომადგენლები, თუმცა, თუკი განმეორებითი სესხის აღებას გადაწყვეტთ მაშინ თქვენ საკმაოდ მაღალი, 450%-ის გადახდა მოგიწევთ. ვებგვერდზე კლიენტს 10-დან 650 ლარამდე სესხი აღება შეუძლია მაქსიმუმ 30 დღის ვადით. თუ კლიენტი 400 ლარს 30 დღის ვადით აიღებს, 60 ლარის საკომისიოს გადახდა მოუწევს, შესაბამისად, მომხმარებელს 1 თვის შემდგომ 460 ლარის დაბრუნება უწევს. ეროვნული ბანკის სესხის ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის კალკულატორის თანახმად ამ კრედიტის წლიური ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი 450%-ია.

საზოგადოებას კიდევ ერთხელ შევახსენებთ, რომ კრედიტის ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი აჩვენებს სესხის რეალურ ღირებულებას, რომელშიც ასახულია ყველა ის ხარჯი, რაც კლიენტს კრედიტის დასაფარად უწევს. გამომდინარე იქიდან, რომ ხშირად ბანკები, მიკროსაფინანსო ორგანიზაციები თუ ონლაინ საკრედიტო ვებგვერდები კლიენტებს უცხადებენ, რომ სესხი უპროცენტოა, ხოლო ამ კრედიტის მომსახურებისთვის საჭირო თანხებს საკომისიოდ მოიხსენიებენ. სწორედ ამ დროს სესხის ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი ყველაზე ნათლად წარმოაჩენს კრედიტის სიძვირეს და მის დასაფარად საჭირო თანხების ოდენობას.

კიდევ ერთ ონლაინ სესხების Emma's Credit-ის ვებ გვერდზე კლიენტს 10-დან 300 ლარამდე სესხი აღება შეუძლია მაქსიმუმ 30 დღის ვადით. თუ კლიენტი 300 ლარს 30 დღის ვადით აიღებს, როგორც ვებგვერდი იუწყება, 50 ლარის საკომისიოს გადახდა მოუწევს, შესაბამისად, მომხმარებელს 1 თვის შემდგომ

350 ლარის დაბრუნება უწევს. ეროვნული ბანკის სესხის ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის კალკულატორის თანახმად, ამ კრედიტის წლიური ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი 555%-ია.

კიდევ უფრო მაღალი საპროცენტო განაკვეთი ონლაინ საკრედიტო ორგანიზაცია moneyman.ge-ს, ვებგვერდზე 50-დან 500 ლარამდე სესხის აღება შეგიძლიათ 31 დღის ვადით. თუ მომხმარებელი 500 ლარს აიღებს 30 დღის ვადით, 104 ლარი საკომისიოს გადახდა მოუწევს. ეროვნული ბანკის სესხის ეფექტური საპროცენტო განაკვეთის კალკულატორის თანახმად, ამ კრედიტის წლიური ეფექტური საპროცენტო განაკვეთი 902%-ია.

აღსანიშნავია, რომ ზემოთ მოყვანილი დათვლები გათვლილია სესხების პირნათლად, 30 დღის ვადაში დაფარვის შემთხვევაში. ხოლო თუ კლიენტმა აღებული თანხის დაბრუნება 1 თვის ვადაში ვერ შეძლო ყველა ონლაინ საკრედიტო ვებ გვერდს კრედიტის გადავადებისთვის დამატებითი საკომისიოები აქვთ.

ეს მხოლოდ მცირე ჩამონათვალი და რამდენიმე მაგალითია იმ ონლაინ საკრედიტო ორგანიზაციებისა, რომლებიც დღესდღეობით ქართულ ბაზარზე არსებობენ და საქართველოს მოსახლეობას არარეალურად მაღალი საპროცენტო განაკვეთით სთავაზობენ სესხებს.

ონლაინ სესხის გამცემი ორგანიზაციების მომხმარებელი, ძირითადად, ის ხალხია, ვისაც ფული სასწრაფოდ სჭირდება და იძულებულია, კაბალური პირობებით აიღოს ვალი, რომელიც იმ წუთში მისთვის სასიცოცხლოდ მნიშვნელოვანია. ასეთ დროს ძნელია ადამიანს მოსთხოვო, წინასწარ იფიქროს ყველა დეტალზე, რომელიც ვალის გასტუმრების ვადის ამოწურვისთანავე დაუდგება. თუ სახელმწიფოს მიზანია, დაიცვას მოქალაქეები სოციალურად, ალოგიკურია ისეთი საკანონმდებლო ბაზის უქონლობა, რომელიც მსგავსი ფინანსური ტერორისგან დაიცავს მოსახლეობას. საკანონმდებლო ბაზის უქონლობა საშუალებას აძლევს სწრაფი კრედიტის გამცემ ორგანიზაციებს, გაატყავონ ადამიანები.

საქართველოში ინტერნეტსესხის მომხმარებლები ონლაინკაზინოებისა და აზარტული თამაშების მომხმარებლებიც არიან. მათ სათამაშო ფული სჭირდებათ და ვერ ფიქრობენ იმაზე, რა დღეში იგდებენ თავს. ინტერნეტსესხი კი „ემხარება“, რომ კიდევ მეტი ფული წააგონ და გასასტუმრებლად ბევრად მეტი გადაიხადონ, ვიდრე ისესხეს.

სესხის მიმღებისთვის სავალდებულო პირობები მარტივი და მიმზიდველია. მომხმარებელს მხოლოდ მის მიერვე შერჩეული კომპანიის ვებგვერდზე მოცემული აპლიკაციის შევსება ევალება. მითითებულ კალკულატორზე უნდა აირჩიოს სასურველი თანხა და მისი გასტუმრების ვადა, დააჭიროს ღილაკს — „სესხის აღება“, შეავსოს რეგისტრაციის ველები და გაიაროს იდენტიფიკაცია.

მაღალი საპროცენტო განაკვეთების მიუხედავად, სოკოებივით მომრავლდა ონლაინსესხების გამცემი ორგანიზაციები, რომელთა საქმიანობა უკონტროლოა. საკმარისია საჯარო რეესტრში დარეგისტრირდე იურიდიულ პირად, რომ მაშინვე შეგიძლია წამოიწყო ეს საქმიანობა. შესაბამისად, ამ ორგანიზაციების მიერ გაცემულ სესხებზე, მოგებაზე, ჩამორთმეულ ქონებაზე ერთიანი ინფორმაცია არ არსებობს.

ოფიციალურად არ არსებობს ინფორმაცია, თუ რა წესით აღასრულებენ ვალის ამოღებას. არ არსებობს მათთვის დადგენილი ერთიანი წესი და შესაბამისად, ვინც, როგორ ახერხებს, ისე ცდილობს ვალის ამოღებას, შანტაჟით, დაშინებით, ნერვებზე თამაშით.

2013 წლის 25 დეკემბერს სამოქალაქო სამართლის კოდექსში შევიდა ცვლილებები, რომელიც მიმართულია იმ კერძო გამსესხებელთა წინააღმდეგ, რომლებიც ფულის გასესხებით იღებენ სარგებელს, მაგრამ არ წარმოადგენენ კომერციულ ბანკებს, მიკროსაფინანსო ორგანიზაციებს ან არასაბანკო სადეპოზიტო დაწესებულებებს. არ მინდა დავიჯერო, რომ ამ კანონის შემოქმედთ გულუბრველოდ ეგონათ, რომ მეკახშეობა კანონში ცვლილების შეტანისთანავე შეწყდებოდა... რა თქმა უნდა, ონლაინმსესხებელი ორგანიზაციების არსებობა ეწინააღმდეგება აღნიშნულ კანონს, თუნდაც საპროცენტო განაკვეთების თვალსაზრისით.

სამწუხაროდ, კანონმა ბევრი ვერაფერი შეცვალა და ამის დამადასტურებელია უპრეცედენტო რაოდენობითა და სისწრაფით მომრავლებული ონლაინსესხის გამცემი კომპანიები. მათი უსაშველოდ მაღალი საპროცენტო განაკვეთები მოსახლეობას გააღარიბებს, საბოლოოდ კი ქვეყნის ეკონომიკურ ზრდას შეაჩერებს.

მიუხედავად იმისა, რომ სესხი ქონებით უზრუნველყოფილი არ არის, გადაუხდლობის შემთხვევაში, მოვალეს ქონებას მაინც უყადალებენ. შექმნილი მდგომარეობიდან გამომდინარე, იქმნება შთაბეჭდილება, რომ

მევახშეებმა, ე.წ. კერძო იპოთეკარებმა შეიცვალეს სტატუსი და იურიდიული პირები გახდნენ. ონლაინსესხის გამცემი ორგანიზაციების საქმიანობა უკონტროლოა. ბაზარი აბსოლუტურად არარეგულირებადია, ისევე, როგორც ლომბარდები. წარმოიდგინეთ, მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების საქმიანობაც კი არ რეგულირდება. ეროვნული ბანკი ამ ორგანიზაციებს მხოლოდ ლიცენზიას აძლევს და მოითხოვს ანგარიშგებას. ეს არის ველური ბიზნესი, რომელიც არღვევს ადამიანის უფლებებს და არავინ არის დამცველი. მიმდინარეობს მოსახლეობის გაღატაკება, რაც მოსალოდნელია, გადაიზარდოს სოციალურ მღელვარებაში. ჩემი აზრით, ამ ტიპის საფინანსო ორგანიზაციების რეგულირება უნდა დაევალოს ეროვნულ ბანკს ან შეიქმნას სპეციალური კანონმდებლობა...

ბოლო ერთი წლის განმავლობაში, „კრედიტიფონში“ ჩანაწერების რაოდენობა 2 მილიონზე მეტი ერთეულით გაიზარდა. ეს ნიშნავს, რომ სესხზე საპროცენტო განაკვეთების სიძვირის მიუხედავად, სულ უფრო მეტი ფიზიკური თუ იურიდიული პირი მიმართავს ბანკსა თუ სხვა ფინანსურ ორგანიზაციას კრედიტის ასაღებად. ქვეყანაში, სადაც ოფიციალურად 4,5 მილიონი კაცი ცხოვრობს, 8 მილიონზე მეტი სასესხო ჩანაწერი არსებობს.

ხშირად მოქალაქეები რამდენიმე საკრედიტო პროდუქტით სარგებლობენ, ან ერთი ვალის დასაფარავად მეორე, მესამე სესხს იღებენ, რაც კიდევ უფრო ზრდის მათ ფინანსურ ვალდებულებებს და ხშირად ისეთ ღრმა ვალის ორმოში აღმოჩნდებიან ხოლმე, საიდანაც თავის დაღწევა ძალიან რთულია.

საქართველოს ეროვნული ბანკის (სებ) მონაცემებით, შარშან ბანკებსა და კლიენტებს შორის დადებული საკრედიტო ხელშეკრულებების რაოდენობამ 10 მილიონზე მეტი შეადგინა. მათ შორის ლარში 9 551 906 ხელშეკრულება დაიდო, ხოლო უცხოურ ვალუტაში — 486 983.

რაც შეეხება „კრედიტიფონს“ მონაცემებს, მიმდინარე წლის 9 თებერვლის მდგომარეობით იქ 8 524 483 ჩანაწერია, აქედან 1 995 000 ფიზიკური პირისაა, ხოლო 23 700 — იურიდიული პირის. ამ 8 მილიონზე მეტი ჩანაწერიდან ბანკების წილად 6 706 994 ჩანაწერი მოდის, ხოლო 1 817 489 შემთხვევაში სესხი მიკროსაფინანსო ორგანიზაციების მიერ არის გაცემული ან ონლაინსესხია.

მიკროსაფინანსო სექტორი ძალიან სწრაფად იზრდება. პორტფელის მოცულობით

შესაძლოა ახლოსაც ვერ მიდის საბანკო სექტორთან, მაგრამ რაოდენობრივად საკმაოდ ბევრ სესხს გასცემს. საგრძნობლად არის მომატებული ონლაინგამსესხებლების წილი, რომლებმაც ბოლო ორ წელიწადში ძალიან გაზარდეს თავისი პორტფელი. ფაქტია, რომ ბაზარზე სესხებზე მოთხოვნა არის და ამ მოთხოვნას მთლიანად ბანკები ვერ აკმაყოფილებენ — არა იმიტომ, რომ რესურსი არა აქვთ, არამედ იმიტომ, რომ ხშირად მსესხებელი ვერ აკმაყოფილებს ბანკის მოთხოვნებს.

შემდეგ ისინი მიდიან ჯერ მიკროსაფინანსო ორგანიზაციაში, შემდეგ ონლაინსესხების კომპანიასთან, რომლებიც ბანკებთან შედარებით გაცილებით მარტივად გასცემენ სესხებს. ასევე არ უნდა დავივიწყოთ ის სექტორი, რომელიც არ აღირიცხება და არავინ იცის, რა სასესხო პორტფელი მოდის კერძო მევახშეების წილად.

სტატისტიკა ცხადყოფს, რომ ყველაზე პრობლემურია 1.500 ლარამდე სესხები. ეს ის ფულია, რომელსაც, ძირითადად, თვიდან თვემდე თავის გასატანად იყენებენ. საინტერესოა, რომ იზრდება ლარში დადებული ხელშეკრულებების რაოდენობა. თუმცა, ჯერჯერობით მეტია დოლარში სესხები, რაც მსესხებელთა ფინანსურ მდგომარეობას ძალიან ართულებს.

— როცა ფული გჭირდება და ბანკი სესხზე უარს გეუბნება, დიდია ცდუნება მიმართო სხვა, თუნდაც არარეგულირებულ სექტორს...

— ბანკებმა რომც არ შეზღუდონ სესხების გაცემა, აუცილებლად გამოჩნდებიან სხვები, ვინც უფრო მარტივი პირობებით დააკმაყოფილებენ ამ მოთხოვნას.

ხშირად ვისმენთ რეკლამებსაც, სადაც გვეუბნებიან, რომ საკრედიტო ისტორიის გადამოწმების, შემოსავლების დადასტურების გარეშე შესაძლებელია გასცენ სესხი. ერთი მხრივ, ეს სარისკოა როგორც სესხის გამცემი კომპანიისთვის, ასევე მიმღებისთვის. ამ შემთხვევაში იღება ორმხრივი ხელშეკრულება, რომელშიც ჩადებულია პირობა: თუ მსესხებელი ვერ დაფარავს სესხს, კომპანიას უფლება აქვს, ყველა სამართლებრივი ბერკეტი გამოიყენოს გასესხებული ფულის დასაბრუნებლად. მათი საპროცენტო განაკვეთები იმდენად მაღალია, რომ ყველა გაცემული სესხის მეხუთედი — 20%-იც რომ პრობლემური გახდეს, იმდენად მაღალი საპროცენტო სარგებელი აქვთ დაწესებული, მაინც მოგებული დარჩებიან.

ონლაინ საკრედიტო ორგანიზაციების

საქმიანობის მასშტაბურობას განაპირობებს ქვეყანაში არსებული მძიმე სოციალური ფონი, მომხმარებლის გათვითცნობიერებულობის დაბალი დონე და თავად ამ კომპანიების აგრესიული მარკეტინგული კამპანია.

ზემოთ აღნიშნულიდან გამომდინარე მიგვაჩნია, რომ ონლაინ საკრედიტო ორგანიზაციების საქმიანობა კიდევ უფრო ამძიმებს ქვეყანაში არსებულ სოციალურ ფონს, იწვევს კონკრეტული ოჯახების გაკოტრებას და პიროვნულ ტრაგედიებს. ონლაინსაკრედიტო ორგანიზაციების საქმიანობა გაუმართლებელია თავისი ეკონომიკური მნიშვნელობითაც, 1000%-იანი საპროცენტო განაკვეთის მქონე პროდუქტი არ შეიძლება იყოს ეკონომიკაში რაიმე პოზიტიური ეფექტის მომტანი, პირიქით, თუ მსგავსი საკრედიტო პროდუქტებით დამწყები ან მიკრო მეწარმე ისარგებლებს, მისი გაკოტრების შანსი იზრდება. მსგავსი ფაქტები ჩვენს რეალობაში უხვადაა.

ღონისძიებები და დასკვნა:

როგორც ვხედავთ ყოველივე ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით შეგვიძლია დაგვასკვნათ, რომ:

- აუცილებელია ონლაინსაკრედიტო ორ-

განიზაციების მთელი ციკლი მოექცეს რეგულაციებში;

- სახელმწიფომ, მთავრობამ უნდა გაიაზროს ამ სექტორის სოციალური და ეკონომიკური განვითარების მიზანშეწონილობა;

- საზოგადოებამ უარი უნდა თქვას უძვირეს საკრედიტო პროდუქტებზე და უარი თქვას ონლაინსესხების კომპანიების მომსახურებით სარგებლობაზე;

- პრობლემურმა მსესხებლები არ უნდა შევიდნენ ურთიერთობაში ე.წ. ამომღებ კომპანიებთან, კოლექტორებთან და მაქსიმალურად უნდა სცადონ მათი საქმეების ცივილურ სივრცეში, სასამართლოში გადატანა;

- სამართალდამცავმა ორგანოებმა უნდა შეისწავლონ პრობლემური აქტივების მართვის კომპანიების საქმიანობის შინაარსი, რომელიც მრავალმხრივ კანონდარღვევას შეიცავს და უნდა დაიწვოს ადამიანის უფლებების კონკრეტული დარღვევების გამოძიება.

ლიტერატურა:

1. <http://www.economy.ge/ge/media/news/dimitri-qumsisvili-saqartvelosi-sastumroebis-martvisada-onlain-dajavnsis-axali-sistemis-prezentacias-daeswro>
2. <https://www.nbg.gov.ge/index.php?kw>
3. <http://geostat.ge>
4. https://www.netcredit.ge/?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=nonbrand&gclid=CLmBufSwrsCFYdAGwod5dwAAA
5. <https://www.vivus.ge/?tid=aud-140179759935:kwd-53457083175&gclid=CPi4-aOxrsCFdM-V0wodS0Aiiw>
6. https://www.google.ge/?gws_rd=ssl#q=onlain+sesxebi&btnK=%D0%9F%D0%BE%D0%B8%D1%81%D0%BA+%D0%B2+Google